

En jämlikhetsunion: jämslällhetsstrategi för 2020-2025

2019/20:FPM25

Arbetsmarknadsdepartementet

2020-04-07

Dokumentbeteckning

COM (2020) 152

Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén En jämlikhetsunion: jämslällhetsstrategi för 2020-2025

Sammanfattning

Den 5 mars 2020 presenterade kommissionen meddelandet En jämlikhetsunion: jämslällhetsstrategi 2020–2025. I meddelandet konstateras bland annat att Europeiska unionen är världsledande på jämslällhetsområdet. Av de 20 länder som ligger i topp i världen vad gäller jämslällhet är 14 av dessa EU-länder. Det konstateras dock att ingen medlemsstat ännu har uppnått full jämslällhet och utvecklingen går långsamt. Jämslällhetsklyftorna kvarstår bland annat inom sysselsättning, löner, omsorgsansvar, makt och pensioner. Vidare framhålls att jämslällhet bevisligen skapar fler jobb och ökad produktivitet. Detta får betydelse i arbetet med en grön och digital omställning men också för att bekämpa demografiska utmaningar framöver. Strategin har som mål att uppnå ett jämslällt Europa där könsrelaterat våld, könsdiskriminering och strukturell ojämlikhet mellan kvinnor och män hör till det förflutna.

Strategin är i huvudsak uppbyggd kring tre pelare; frihet från våld och könsstereotyper, leva i en välfungerande och jämslälld samhällsekonomi och jämslällt ledarskap i hela samhället. Därutöver finns även avsnitt som berör jämslällhetsintegrering och intersektionalitet, finansiering och att arbeta för jämslällhet och kvinnors egenmakt i EU:s yttre förbindelser. I meddelandet framförs att jämslällhetsstrategin ska genomföras med en s.k. dubbelmetod, vilket innebär att både jämslällhetsintegrering och riktade åtgärder kommer att användas.

Regeringen välkomnar att kommissionen genom sitt meddelande presenterar en omfattande jämslällhetsstrategi för perioden 2020–2025. Det är positivt

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Främjandet av jämställdhet mellan kvinnor och män står inskrivet i fördragen och är följaktligen något som EU arbetar med på alla områden. Jämställdhet är ett av EU:s grundläggande värden, en grundläggande rättighet och en central princip i den europeiska pelaren för sociala rättigheter.

Kommissionen har genom årens lopp antagit flera jämställdhetsstrategier som har haft formen av meddelanden från kommissionen. Den strategi som närmast föregick den som nu har antagits löpte ut 2015 (2010/11:FPM14). Efter 2015 publicerades inte något nytt meddelande. Kommissionen presenterade istället ett så kallat tjänstemannadokument innehållande ett ”strategiskt åtagande för jämställdhet 2016–2019”. Detta innebar bland annat att dokumentet inte antogs av kommissionen som helhet och inte fick status som strategi.

Sverige har, alltsedan den förra strategin löpte ut 2015, konsekvent arbetat för att en ny strategi ska antas. När den nuvarande kommissionen tillkännagav sin avsikt att presentera en ny jämställdhetsstrategi, följde Sverige upp sitt engagemang genom att arrangera ett ministermöte för de tio nästkommande ordförandeskapen. Samtliga tio deltagande länder ställde sig bakom ett slutdokument baserat på svenska ståndpunkter med förslag på vad den nya jämställdhetsstrategin skulle innehålla (A2019/01758/JÄM).

Den 5 mars 2020 presenterade kommissionen sitt meddelande om en ny jämställdhetsstrategi för åren 2020–2025.

1.2 Förslagets innehåll

I meddelandet beskrivs att strategin ska komma att genomföras med en s.k. dubbelmetod, det vill säga att kommissionen arbetar både med jämställdhetsintegrering och med riktade åtgärder. Intersektionalitet ska tillämpas som en tvärgående princip genom hela strategin.

Strategins första kapitel handlar om frihet från våld och könsstereotyper. I detta kapitel läggs mycket fokus på arbetet med EU:s anslutning till Istanbulkonventionen om bekämpning av våld mot kvinnor i hemmet. Det konstateras att förhandlingarna för närvarande är blockerade i rådet och mot bakgrund av det framförs olika förslag för hur kommissionen avser att ta vidare arbetet med att bekämpa våld mot kvinnor givet att blockeringen kvarstår. Bland annat nämns att kommissionen har för avsikt att under 2021

lägga fram åtgärder inom ramen för EU:s kompetens för att på så vis i praktiken uppnå samma mål som vid anslutning till Istanbulkonventionen.

Prevention och förebyggande arbete spelar enligt strategin en nyckelroll. Detta inkluderar bland annat att utbilda flickor och pojkar från unga år om jämställdhet, ge stöd till våldsutsatta och rehabilitering för våldsutövare. Kommissionen avser att lansera ett EU-nätverk för förebyggande av könsbaserat våld. Nätverket ska föra samman medlemsstater och parter för utbyte av goda exempel och ge ekonomiskt stöd för utbildning och diverse stödfunktioner. Våldsprevention som fokuserar på pojkar och män kommer i detta sammanhang att vara av central betydelse.

EU behöver uppdaterad och jämförbar statistik beträffande mäns våld mot kvinnor. En studie avses att genomföras i hela EU, koordinerad av Eurostat. Studien avses att presenteras under 2023.

Flickor och kvinnor är överrepresenterade när det gäller människohandel, framför allt för sexuella ändamål. För att motverka detta avser kommissionen att presentera två nya strategier, den ena avseende avskaffande av människohandel och den andra avseende en effektivare bekämpning av sexualbrott mot barn.

Strategins andra kapitel handlar om att leva i en välfungerande och jämställd samhällsekonomi. Bland annat betonas vikten av ett ökat arbetskraftsdeltagande bland kvinnor. I detta kapitel framhålls vikten av att medlemsstaterna genomför det nyligen antagna direktivet om balans mellan arbete och privatliv.

I meddelandet understryks att nationella skatte- och sociala förmånssystem inte bör cementera traditionella könsroller. I detta avseende avser kommissionen att utveckla riktlinjer som belyser hur utformningen av skatte- och förmånssystem påverkar kvinnors arbetskraftsdeltagande.

Meddelandet tar även upp problemet med den könsuppdelade arbetsmarknaden. För att bekämpa detta lyfts en rad insatser för att främja kvinnors deltagande inom den digitala sektorn. Det framhålls också att jämställdhet ska utgöra ett viktigt element i kommissionens kommande meddelande om att uppnå ett europeiskt utbildningsområde. Olika jämställdhetsproblem i medlemsstaterna, särskilt på deras arbetsmarknad och på områdena social inkludering och utbildning, kommer även i fortsättningen att övervakas genom den europeiska planeringsterminen.

Beträffande utmaningar gällande lönegapet mellan kvinnor och män och det sammanhängande pensionsgapet avser kommissionen i slutet av 2020 att presentera ett förslag beträffande bindande åtgärder för insyn i lönesättningen. Ett sådant förslag förväntas att stärka anställdas rätt att få tillgång till uppgifter om lönenivåer och därigenom göra det lättare för kvinnor att bevisa att de är underbetalda.

Vidare avseende pensionsklyftan aviseras i meddelandet att 2021 års utgåva av pensionsrapporten ska utvärdera hur risker och tillgångar delas mellan

kvinnor och män i pensionssystemen. I syfte att utjämna pensionsgapet och uppmuntra till en lika fördelning av föräldraledigheten mellan kvinnor och män, framhålls i meddelandet att kommissionen avser att undersöka möjligheten att göra omsorgsrelaterade karriäravbrott pensionsgrundande. Kommissionen avser att i slutet av 2020 presentera en grönbok om åldrande med fokus på långvarig vård, pensioner och aktivt åldrande.

När det gäller omsorgsklyftan mellan könen understryks vikten av att kvinnor och män delar lika på omsorgsarbetet, vilket i sin tur förutsätter tillgång till barn- och äldreomsorg. För att stimulera en utbyggnad av barnomsorgen avser kommissionen revidera de mätbara mål som sattes upp för barnomsorgen i och med Barcelonamålen. Kommissionen avser också att presentera ett förslag till en barngaranti under 2021, vilken kommer att ta sikte på att ge barn tillgång till nödvändiga tjänster för välmående och utveckling för att i slutändan bryta fattigdomscyklar och minska ojämlikhet.

Det tredje kapitlet handlar om jämställt ledarskap. Det konstateras att det finns för få kvinnor i beslutsfattande positioner, både inom näringsliv och politik. I meddelandet uppmanas Europaparlamentet och rådet att anta direktivförslaget om jämnare könsfördelning i bolagsstyrelser. Detta direktiv presenterades 2012 och har förblivit blockerat i rådet, bland annat av Sverige.

När det gäller kvinnors representation inom politiken avser kommissionen att samarbeta med Europaparlamentet inför valet 2024. Politiska partier som söker EU-finansiering kommer att uppmuntras att vara tydliga med könsfördelningen inom partiet. Kommissionen ska även sätta upp mätbara mål för den egna organisationen. Senast 2024 siktar kommissionen på att ha uppnått en jämn (50%) könsfördelning på alla beslutsfattande nivåer.

Det fjärde kapitlet tar upp frågan om jämställdhetsintegrering och intersektionalitet. Kommissionen anger inledningsvis att de avser att integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla större initiativ från kommissionen under den innevarande mandatperioden. Detta ska underlättas av en arbetsgrupp för jämlikhet som kommer att tillsättas inom kommissionen. Gruppen ska bestå av representanter från alla generaldirektorat och avsikten är att de ska tillförsäkra en integrering av jämställdhet och icke-diskriminering på operationell och teknisk nivå. Kommissionen avser vidare att lyfta fram könsdiskrimineringens intersektionalitet med andra diskrimineringsgrunder inom all EU-politik.

Det femte kapitlet ägnas åt frågan om finansiella resurser. I meddelandet beskrivs att jämställdhet ska integreras i en rad fonder och program såsom Europeiska Socialfonden Plus, den Europeiska Regionalutvecklingsfonden Kreativa Europa, Europeiska havs- och fiskerifonden, Sammanhållningsfonden och InvestEU-programmet.

Det sjätte och sista kapitlet handlar om EU:s relationer till tredje land. Jämställdhet och kvinnor och flickors rättigheter är ett kärnområde i EU:s externa arbete. Jämställdhet är bland annat en prioritet i EU:s utvidgning

samt i de politikområden som handlar om EU:s grannskapssamarbeten. En ny handlingsplan om jämställdhet och kvinnors egenmakt i EU:s externa relationer (GAP III) avses att lanseras under hösten 2020.

Kommissionen har antagit ett meddelande om EU:s handlingsplan om mänskliga rättigheter och demokrati för åren 2020–2024 och EU kommer att fortsätta att genomföra handlingsplanen för kvinnor, fred och säkerhet som löper 2019–2024. EU:s Afrikastrategi som kommer att tillkännages under 2020 kommer också att fokusera på jämställdhet och kvinnors egenmakt.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Meddelandet aviserar ett antal planerade åtgärder, men det innehåller inte i sig några konkreta förslag till ändrade eller nya rättsakter.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Kommissionens meddelande bedöms inte innebära någon inverkan på vare sig EU-budgeten eller Sveriges budget.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringens utgångspunkt är att säkerställa att ett jämställdhetsperspektiv införlivas i all EU:s politik. Den övergripande målsättningen är att säkerställa att EU lever upp till sina åtaganden utifrån fördragen. Utgångspunkten är det nationella jämställdhetspolitiska målet, det vill säga att flickor och pojkar, kvinnor och män, ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhet bidrar till att både kvinnors och mäns potential tillvaratas och främjas.

Regeringen välkomnar att kommissionen genom sitt meddelande presenterar en omfattande jämställdhetsstrategi för perioden 2020–2025. Det är positivt att strategin på ett ingående sätt tar upp områdena ekonomisk jämställdhet och bekämpande av mäns våld mot kvinnor. Regeringen välkomnar att intersektionalitet ska tillämpas som en tvärgående princip genom hela strategin.

När det gäller mäns våld mot kvinnor ser regeringen det som särskilt positivt att frågan får stort fokus i strategin. I sammanhanget är det viktigt att stöd och skydd till våldsutsatta betonas. Det är också positivt att det förebyggande arbetet lyfts fram, liksom att det finns ett visst fokus på insatser för att nå pojkar och män.

Regeringen välkomnar att kapitlet om en jämställd samhällsekonomi lyfter flera viktiga områden för att skapa jämställda ekonomiska förhållanden såsom kvinnors deltagande på arbetsmarknaden, ett omsorgsarbete som är

jämmt fördelat mellan kvinnor och män och tillgänglighet till barnomsorg. Regeringen välkomnar att de utmaningar som avser löne- och pensionsklyftor mellan kvinnor och män lyfts i meddelandet.

Det är positivt att kommissionen sätter upp mätbara mål för den egna representationen av kvinnor i beslutsfattande ställning samt att kommissionen avser att samarbeta med Europaparlamentet för att främja kvinnors deltagande som väljare och kandidater i valet till Europaparlamentet 2024.

Regeringen välkomnar att kommissionen framför sin avsikt att jämställdhetsintegrera förslag under det innevarande mandatet. Kommissionens inrättande av en arbetsgrupp för jämlikhet utgör ett första steg mot en mer systematisk jämställdhetsintegrering av kommissionens arbete.

Regeringen välkomnar att kommissionen lyfter fram behovet av att främja jämställdhet genom EU:s fonder och program. Vidare välkomnar regeringen att strategin avser att stärka jämställdhetsarbetet i EU:s externa arbete, och att vikten av att EU:s inre och yttre åtgärder för jämställdhet är samstämmiga och ömsesidigt förstärkande betonas. Slutligen välkomnar regeringen att det av meddelandet framgår att strategins genomförande kommer att övervakas och årligen utvärderas genom rapporter från kommissionen.

Vad gäller de enskilda initiativ som kommissionen presenterat i syfte att bidra till genomförandet av strategin avser regeringen att ta ställning till dessa och återkomma till riksdagen i sedvanlig ordning, om så inte redan skett.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter om meddelandet är ännu inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget har inte remitterats.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Då meddelandet inte innehåller något lagstiftningsförslag är detta inte aktuellt.

För närvarande är varken några subsidiaritets- eller proportionalitetsavvägningar aktuella.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

4.2 Fackuttryck/termer

Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska införlivas i all politik som påverkar människors rättigheter, villkor och möjligheter. Detta sker genom att ojämlika maktförhållanden som råder mellan flickor och pojkar, kvinnor och män, synliggörs. Könsuppdelad statistik, och analyser av sådan statistik, är grundläggande för arbetet med jämställdhetsintegrering.

Intersektionalitet är en teori och analytiskt hjälpmedel för att synliggöra hur olika former av diskriminerande maktordningar samverkar i ett samhälle. Ett intersektionellt perspektiv handlar inte om att rangordna olika maktordningar utan att ställa frågor om hur makt och ojämlikhet vävs in i uppfattningen om identitetskategorier som kön/genus, sexualitet, ålder, klass, funktionalitet och etnicitet. Syftet är inte att enbart synliggöra hur avvikande, underordnade eller exkluderade identiteter (t.ex. ”rasifierade”, ”homosexualitet” eller ”arbetarklass”) produceras i dessa skärningspunkter, utan att uppmärksamma t.ex. ”vithet” och ”heterosexualitet” som identitetskategorier.